

Verslag: Opnieuw naar ELBASAN

Maart 1998

Meer dan een jaar is het contact met Elbasan verbroken geweest door de onlusten rond de "pyramidescheme's". Veel mensen zijn hun spaargeld kwijtgeraakt. Er zijn onlusten geweest en is er geplunderd.. Ruim een jaar geleden is met een startsubsidie van NOVIB en een klein fonds voor het technisch onderwijs uit Voorhout een begin gemaakt met het plan, dat gemaakt was met de directeuren van de scholen. Er is ook een projectaanvraag ingediend bij Phare (Brussel, maar die is opgeschort tot nader order. Ook een subsidieverzoek bij ICCO (Zeist) is nog niet goedgekeurd.

Op de aankondiging dat ik de uitnodiging aannam, om in Elbasan (Albanie) een onderwijsproject nieuw leven in te blazen, werd in Nederland meestal gereageerd met de vraag: Is het daar nu veilig? Hoewel ik telkens kon verzekeren, dat mijn contactman positief was over de situatie in Elbasan, moet ik toch toegeven dat ik met meer dan normale spanning mijn gastheer, Dritan Pajenga, heb begroet op vliegveld van Rinas.

In een oude, grote Mercedes rijden we over de weg van Tirana naar Elbasan. De eerste indruk is dat er weinig veranderd is. De weg is nog even slecht als vroeger. Op sommige plaatsen zijn de kuilen nog dieper dan vorig jaar, maar voor de rest zie ik geen merkbaar verschil. De miserabele omstandigheden van mensen en hun huizen lijken niet beter of slechter.

Ook het straatbeeld in Elbasan is nog hetzelfde. Dritan Pajenga en zijn verloofde Edlira vertellen me dat er vorig jaar in Elbasan minder vernielingen zijn aangericht dan elders. Nu is de situatie wonder-boven-wonder weer min of meer normaal. Je kunt soms 's avonds wel een paar geweerschoten horen, zegt Dritan maar dat is meestal iemand te veel gedronken heeft en in de lucht schiet. Inderdaad tref ik die avond laat een bewaker in mijn hotel, die in een dronken bui zijn revolver pakt. Hij doet dat echter om te laten zien, dat ik zijn vriend ben, die hij zal verdedigen.

Mijn tolk is Ola Tafani. Het is een studente, die vloeiend Engels spreekt en zich ook goed verstaanbaar kan maken in Frans en Italiaans. Zij is over de situatie

minder optimistisch. Misschien wordt haar visie versomberd door het feit dat vorige week haar jongere broer van 13 jaar verongelukt is. Ze is in de rouw en draagt daarom zwarte kleren. Op het einde van de eerste dag geeft ze me ongevraagd het advies na het donker mijn hotel niet meer te verlaten. De straat is dan niet meer veilig, zegt ze, want bijna iedere avond valt de straatverlichting uit en dan worden er telkens mensen beroofd. Ik zeg haar toe voorzichtig te zijn, maar neem haar woorden met een korreltje zout.

Diezelfde avond echter kan ik in hotel Skampa niet eten, want er is 's middags een stroomstoring geweest en dan heeft het restaurant geen water. Ik ga daarom naar een klein Italiaans tentje even verderop. Terwijl ik daar een pizza eet gaat het licht weer uit en het wordt aardedonker in de stad. Op het buffet worden een paar kaarsen gezet en bij dat romantische licht kan ik verder eten, maar ik sta niet op als ik klaar ben. Indachtig de woorden van Olaf besluit ik te wachten tot het licht weer aangaat. Het blijft echter donker en op een gegeven moment maakt de kelner me duidelijk dat hij wil sluiten. Noodgedwongen en met een beklemd gevoel pak ik mijn zaklamp en zoek mijn weg terug naar het hotel. Ik kan een tweetal openliggende rioleringsputten vermijden. Plots echter schijnt een lantaarn in mijn gezicht en zie ik een geweerloop. Het is een agent, die kennelijk vraagt wat ik daar doe. In het Engels zeg ik dat ik onderweg ben naar hotel Skampa, wijzend op de donkere kolos die zich aftekent tegen de sterrenhemel. Hij begrijpt het klaarblijkelijk, want hij gebaart me door te lopen. In het licht van zijn lantaarn kom ik bij de trap naar het hotel. De deur is echter gesloten. Ik klop op deur en hoor dat er sloten verwijderd worden. Dan gaat de deur open en ik kijk in de loop van een revolver. De agent zegt wat en schijnt in mijn gezicht. De deur zwaait open en met veel misbaar haalt de bewaker me binnen. "My friend, my friend !!!" Met mijn zaklampje vind ik de weg in de donkere gangen.

Geen stroom betekent ook geen water en geen verwarming. Het betekent ook dat ik het toilet niet door kan trekken. Dat was overigens toch al een probleem, want de aansluiting op de toiletpot was lek. Ik gebruik daarom het hoteltoilet beneden, hoewel ik daar met een zaklampje op mijn tenen door een waterplas moet lopen.

Met een gevoel van onbehagen duik ik om 8 uur in bed. Om 10 uur springt het licht aan, maar voor dat ik uit bed ben, is het al weer uitgegaan. Ik blijf maar liggen en kom er niet meer uit voordat de zon me wakker maakt.

In de loop van de week blijkt dat de situatie inderdaad slechter is dan drie jaar geleden. Er is meer vernield dan ik aanvankelijk zag. Zelfs de klok in de oude klokkentoren is kapot. Een paar weken geleden heeft een dronken kerel op een avond de verlichte wijzerplaten kapot geschoten.

Bijna iedere avond en nacht hoor ik schieten, meestal op enige afstand. Op een avond echter word ik opgeschrikt door een angstaanjagend gejammer van een vrouw niet ver mijn hotel. Plotseling schrik ik van twee harde schoten. Ik heb niet naar buiten gekeken om te zien wat er gebeurde. Ik hoor alleen dat het geluid van de jammerende vrouw nog even doorgaat. Daarna wordt het langzaam stil.

Mijn ervaring op de eerste avond met de donkere weg terug naar het hotel, is voor mijn gastheer aanleiding om te zorgen dat ik iedere avond door hem persoonlijk veilig teruggebracht wordt naar het hotel.

Nieuwe directeuren

Op de eerste vergadering met de directies van de 10 scholen, die vorig jaar deelnamen op het moment dat we plotseling ons programma moesten afbreken, ontmoet ik 4 mannen en 3 vrouwen. Daarvan zijn drie mannen nieuw. Na een korte kennismaking geef ik een uiteenzetting over het projectplan, zoals dat vorig jaar ingediend is bij de Phare in Brussel. De Europese Commissie heeft echter het plan afgewezen, omdat men meer verantwoordelijkheid en inbreng wenst van Albanese zijde. In de komende dagen zal ik hierover diverse gesprekken voeren, zowel met ieder schooldirecteur afzonderlijk, als met vertegenwoordigers van de Universiteit en het Ministerie van Onderwijs in Tirana. De directeuren willen doorgaan met het project en daarom wordt de bijeenkomst afgesloten met een reeks afspraken over schoolbezoek

Kozma Naska

De directeur van deze technische school, Hasip Cerma, is bijna aan zijn pensioen en wil daarom de leiding van zijn school wat betreft het project over laten aan een adjunct-directeur, Fadil Disha. Deze technische school heeft een opleiding voor coupeuse voor meisjes. Voor de jongens zijn er afdelingen houtbewerken en sanitaire inrichting. Deze school is de buurschool van Ali Muftiu, waar bankwerken en elektriciteit de opleidingen zijn. De school telt 430 leerlingen, verdeeld over 15 groepen met 36 leraren. Het technisch onderwijs verkeert in een overgangsfase. Door de grote werkloosheid is er in feite weinig animo om een vak te leren. Door het wegvallen van grote industrieën is er bovendien in het Albanese systeem geen gelegenheid meer om praktijkervaring op te doen. Technische scholen hadden vroeger weinig praktijkmogelijkheden op school, dat gebeurde in de werkplaats van bedrijven. Nu

die mogelijkheid weg is gevallen willen de technische scholen praktijklokalen op hun school inrichten. Op de Kozma Naska is nu een naaiatelier met naaimachines, die gekocht zijn met behulp van het zgn. "Voorhout"-fonds in Nederland. Een praktijklokaal voor loodgieters wordt eveneens bekostigd uit het "Voorhout"-fonds. De adjunct-directeur, die zich enthousiast bereid verklaard om mee te werken aan het project, noemt als grootste probleem het gebrek aan motivatie van de leerlingen. Er is met deze school en Ali Mufti een contract opgemaakt waarin is vastgelegd dat de middelen gebruikt zullen worden voor primaire voorzieningen voor de leerlingen, zoals glas in de ramen, nieuwe toiletten of reparatie van lekkende daken e.d. Ter voorkoming van oneigenlijk gebruik van de gelden is een commissie van toezicht gevormd, die bestaat uit de dames Bardha Lolja en Reita Tato en de heer Kastriot Dingi. De directeur van Kozma Naska heeft vorig jaar moeilijk gedaan; hij wilde als scheikundeleraar een instrumentarium voor het scheikundelokaal. De commissie van toezicht ging daarmee echter niet akkoord en dat was aanleiding voor een zekere patstelling. Het geld bleef op de bank.

Op de Kozma Naska-school is, met instemming van de commissie van toezicht, \$2750,- uitgegeven aan apparatuur, zoals een klas met naaimachines. \$2500,- wordt nu besteed aan de inrichting van een werkplaats voor loodgieters en het restant van \$2000 wordt misschien hieraan ook besteed, maar dat is nog onzeker, omdat het gewenste materiaal niet verkrijgbaar is in Albanië. Als er een financieringsbron gevonden wordt willen ze nog werkplaatsen inrichten voor de productie van non-alcoholische dranken, een bakkerij en een productielijn voor worstjes. Men ziet daarin een mogelijkheid om zoveel te verdienen dat ze zich zelf bedruipen kunnen.

Op de Ali Mufti-school heb ik een ontmoeting met Isuf Sejдини en Kastriot Dingi, respectievelijk directeur en adjunct-directeur van de technische school Ali Mufti. Deze school heeft \$7000 gekregen, waarvan op moment \$2000 uitgegeven zijn. \$600 is besteed aan herstel van materialen, die bij de onlusten van vorig jaar vernield zijn; \$1400 is uitgegeven aan gereedschap voor leerlingen en aan herstel van het dak met eternietplaten (!) van een werkplaats. Dit is anders dan oorspronkelijk de bedoeling was, maar het had zijn redenen. In een brief aan Br. Theo Blokland (LTS Voorhout), is uitgelegd, dat het plan om het geld te besteden aan reparatie van de toiletten niet doorging omdat de school tijdelijk inwoning kreeg van het gymnasium Dhaskal Todri, toen dat gebouw gerenoveerd werd. Nu verwacht men ook spoedig een renovatie van Ali Mufti en dat is geen luxe. Het gebouw is reeds vanaf het moment van de nieuwbouw slecht en een voorbeeld van betonrot.

Bovendien is er een nieuwe ontwikkeling. De Italiaanse Stichting CEFA heeft een aantal machines geschonken, waarmee de werkplaats ingericht kan worden. De bedoeling is de eternietplaten van het dak zo snel mogelijk te verwijderen en te vervangen door een definitief dak. Dat kost echter ongeveer \$50.000,- en dat geld is er niet. Op de bank staat van het Voorhoutpotje nog \$5000 en dat wil men voorlopig bewaren voor een nieuw dak. De werkplaats zal niet alleen praktijklokaal zijn voor de leerlingen, maar tevens productie leveren, die geld opbrengt en daarmee de kosten gaat dekken van een nieuw dak. Men denkt met name aan de productie van schoolmeubelen.

Caritas Rotterdam

Op verzoek van Br. Theo Blokland leg ik contact met de Rooms Katholieke groepering in Elbasan. Het blijkt een volledig Italiaanse aangelegenheid te zijn. De kerk is gebouwd door een Italiaanse priester, die slechts heel beperkt Albanees spreekt.

Een tweetal scholen worden volledig gerund door Italiaanse nonnen, die via een tolk met Albanezen spreken en via mijn tolk weer in het Engels met mij converseren. Het is een moeizaam gesprek, waarin een aantal dingen onduidelijk blijven. Duidelijk is echter hun vraag om geld om leuke dingen te kunnen doen. In een rondleiding wordt duidelijk dat ze een kleuterschool hebben ingericht, die duidelijk Montessoriaans is opgezet en er keurig uitziet. Geen overdreven luxe, maar compleet en netjes, aanmerkelijk beter uitgerust dan de Albanese scholen. Ze hebben b.v. meubilair laten maken in Tirana. Naast de kleuterschool is een basisschool in aanbouw, die volgend jaar klaar moet zijn. De bouw wordt bekostigd door Caritas Verona (Italië) via de congregatie van de zusters in Italië. Moeder-overste zal een rijst maken van wensen voor hun nederzetting.

Sinds een paar jaar is er ook een mooie, nieuwe kerk gebouwd. De oude kerk is verbouwd tot ontspanningsruimte voor jeugdgroepen. Rond de gebouwen liggen sportvelden. Het geheel is omringd door een grote muur en vormt aan de rand van de stad een kleurrijk, ordelijk en fraai geheel temidden van een troosteloze omgeving.

En toch

Ik kan een zeker gevoel van onbehagen niet onderdrukken. Dit is een Italiaanse enclave, die slecht past in deze omgeving. Ze staat buiten de realiteit, letterlijk door een hoge muur met wachten, figuurlijk door een superieure houding t.o.v. alles wat Albaan is. Ik merk dit o.a. aan mijn tolk, die niet na kan laten op te merken, dat de kenschets van de nonnen over Albanese mensen in haar ogen niet terecht is.

Wat bij mij ook een zekere achterdocht wekt is de opstelling van de priester. Hij zegt dat hij niet zonder meer medewerking aan de technische scholen, mag (kan?) geven als het gaat om niet-katholieke groeperingen (scholen?). Ook zegt hij dat hij instemming (toestemming?) moet hebben van Caritas-Italië. Pas na stevig aandringen begint hij een aanbeveling te schrijven, die we een paar dagen later mogen ophalen.

Later blijkt dat er reeds weken geleden contact geweest is tussen Djarda Lolja en de pastoor over een aanbeveling voor de Kozma Naska. Ik spreek met de dames af dat ik eerst poolshoogte zal nemen op de Kozma Naska-school en daarna samen terug zullen gaan naar de priester. Dat wordt echter een moeizame geschiedenis, want we kunnen geen contact meer krijgen. We moeten zelfs buiten voor de poort blijven staan en worden niet meer binnen gelaten.

Later kom ik op de Kozma Naska plotseling een andere Italiaanse priester tegen, die een voor mij onduidelijk verhaal opdist, waaruit ik begrijp dat hij wel wil meewerken en op zondagmorgen een brief zal geven. Zondagmiddag hoor ik echter van Bardha, die naar de enclave is geweest, dat ze te horen heeft gekregen dat Caritas Italië negatief is over een ondersteuning van een verzoek van de Kozma Naska. Ik kan het niet meer volgen.

Mijn conclusie is dat deze Italiaanse club een geïsoleerde positie inneemt en meer denkt aan de eigen belangen dan aan de Albanese. De school van de Italiaanse nonnen is een paradijs in vergelijking met de Albanese scholen. Ik denk dat het onrechtvaardig is om deze school nog meer middelen te geven en te weigeren om een verzoek van een school als de Kozma Naska te ondersteunen met een simpel briefje.

Conclusie

Een algemene conclusie is Albanië een land is, dat waarschijnlijk nog vele jaren veel hulp nodig heeft om enigszins een West-Europese standaard te bereiken. Als het echter aan de mensen ligt, die we ontmoet hebben zal het zeker lukken. Met de beperkte middelen wordt hard gewerkt en er is een open mentale instelling om het onderwijs te transformeren naar een moderne maatschappij. Een training van de schoolleiders en veel voorlichting aan leraren en ouders is echter noodzakelijk. In het 'Elbasan Schools Project' wordt een combinatie gemaakt tussen het verlenen van hulp en het trainen van de directies en leraren in moderne management- en onderwijsmethodieken.

NOVIB heeft b.v. vorig jaar een bedrag f 56000,- geschonken om de scholen te voorzien van een aantal basismaterialen. De besteding van het bedrag en de verdeling over de scholen was een aantal keren onderwerp van overleg tijdens de training van de directeuren. Gebleken is dat dit voor de betreffende personen heel leerzaam is geweest, omdat onderwerpen als begrotingen maken, budgetten hanteren, centrale inkoop organiseren e.d. onbekende zaken waren. Gegeven het feit dat het grootste deel van de directeuren nieuw is en ze in dit opzicht geen enkele opleiding en ervaring hebben, is het de bedoeling de besteding van gelden, verkregen uit fondsen, centraal te laten regelen tijdens de komende schoolleidertrainingen. Bovendien wordt gedacht aan het begeleiden van de directies bij het mobiliseren van de ouders en de ouderverenigingen. Op deze wijze worden niet alleen de leerlingen geholpen, maar is tevens een middel beschikbaar om de directies organiseren van activiteiten en het betrekken van ouders bij de school

Dordrecht, woensdag 18 maart 1998